Iğdır Üniversitesi / Iğdır University
Sosyal Bilimler Dergisi / Journal of Social Sciences
Sayı / No. 3, Nisan / April 2013: 45-70

Hürriyet Gazetesi'nin Kimliği

YUSUF ÖZKIR

Y. Doç. Dr. | İstanbul Ticaret Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler Bölümü

Özet: Hürriyet Gazetesi'nin kimliği üzerine yapılan tartışmalar belirli kavramları ve ideolojik sayılabilecek yaklaşımları beraberinde getirmektedir. Genellikle göstergelere işaret edilerek vurgulanan kimlik tanımlayıcı yaklaşım biçimleri, büyük ölçüde, dayanaklarını da Sedat Simavi'nin inşa ettiği Hürriyet'in ilk kuruluş yıllarından almaktadır. 'Hürriyet'in kimliği' bağlamında yapılan tartışmalara katkı sunmayı hedefleyen bu makale, gazetenin ilk dönemlerine ve kısa tarihine atıflarda bulunarak, ağırlıklı olarak onun kimliği için yapılan değerlendirmelere odaklanmaktadır. Bu yönüyle çalışma, Hürriyet Gazetesi'ni; ideolojik ve siyasi tercihler noktasında laik, yaşam tarzı hedefi ve kültürel eğilimler bakımından Batılılaşmacı ve genel yayın politikası noktasında paradoksal şekilde (duruma göre) bazen ulusalcı bazen de küreselleşmeci veya aynı anda ikisi birden olabilen bir gazete olarak tanımlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hürriyet Gazetesi, Sedat Simavi, laiklik, kimlik, Batılılaşma.

Identity of Hürriyet Newspaper

YUSUF ÖZKIR
Assist. Prof. | İstanbul Commerce University, Faculty of Communication, Department of Public Relations

Abstract: Discussions on the identity of Hürriyet Newspaper brings about certain conceptions and ideological approaches. In general the identifier manners of approach widely bases on founding years of Hürriyet which is founded by Sedat Simavi. This paper which aims to contribute to discussions in the context of 'identity of Hürriyet' mainly focuses on evaluations on its identity, by referring to early period of the newspaper and its short history. With this aspect the paper identifies Hürriyet Newspaper as that can be secular in ideological and political preferences, westernizationist in the goal of life style and cultural orientation, and sometimes nationalist or sometimes globalist or simetimes from both group.
Keywords: Hurriyet Newspaper, Sedat Simavi, laicism, identity, Westernization.

Giriş

Gazetecilik toplumsal alanın yansıması olarak varlığını sürdürmektedir. Bu yüzden olsa gerek, sadece gazeteler değil gazeteciliği farklı şekillerde sürdürmekte olan diğer kitle iletişim araçları da çoğu kez kendisinin dışında bir şeyle açıklanmaya ve anlaşılmaya çalışılmaktadır. Sürecin bu şekilde ilerlediği bir düzlemde ise genel olarak ilgilenilen gazeteye yönelik bir tanımlama durumu öne çıkmakta ve gazete bu tanım çerçevesinde bir kimlikle hafızalarda yer edinmektedir.

Hürriyet Gazetesi'ni konu edinen bu çalışma, kalkış noktasını bu gazetenin toplumsal karşılığındaki anlam dünyasına odaklamakta ve Hürriyet'in kimliği söz konusu olduğunda aktarılan değerlendirmeleri, bütünlük içinde, okuyucuya sunarak Hürriyet algısına ayna tutma çabasındadır. Bu yüzden Hürriyet Gazetesi'ne içerik üreten haber, köşe yazısı, spor, magazin, sağlık ve ekonomi gibi enformasyondan uzak durulmakta; reklam ve ilanlar ise çalışmanın içeriğine katkı sunduğu noktalarda dikkate alınmaktadır.

1. Hürriyet Gazetesi'nin Kuruluşu

Türkiye'nin 1945-1950 yılları arasında yaşadığı demokrasiye ve çok partili yaşama geçiş tecrübesi farklı alanlardaki gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Gazetelerin yayın politikasında gerçekleşen görece özgürleşme sonucu basın da bu süreci destekler.[1] Aynı zamanda yeni gazeteler de okuyucuyla buluşmaya başlar. 1 Mayıs 1948 tarihinde ilk sayısı yayınlanan Hürriyet Gazetesi,[2] sürecin ilk sonuçları arasındadır. İçeriği ve basına getirdiği yeniliklerle dönemin değişen rengini yansıtır Hürriyet. 1950 yılında yayına başlayan Milliyet Gazetesi'nin de Hürriyet'in yolundan gittiği vurgulanmaktadır. Hürriyet'in kurucusu Sedat Simavi[3], gazetesi için yakın dostu Hayri Alpar'a "Yeni bir rejime girdik, ortada duran sayısız mesele-

---

[1] Korkmaz Alemdar, *Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar*, Afa Yayıncılık, İstanbul 1999, s. 17.

[2] "Hürriyet'e Uzanan Zahmetli Yol", *Hürriyet Pazar Gazetesi*, 1 Mayıs 1988, s. 3.

[3] Gazeteciliğe 1916 yılında Haftalık Hande Gazetesini çıkartarak başlayan Sedat Simavi, yıllarca gazetecilik ve dergicilik yaptıktan sonra 58. ve son yayını olarak Hürriyet Gazetesi'ni çıkartmıştır.

miz var. Basına büyük iş düşüyor. Tarafsız, ağırbaşlı, özü sözü doğru bir gazete olarak iş yaparız"[4] diyerek dönemin atmosferine işaret etmektedir. Böylesi bir anlayışla yayına başlayan Hürriyet Gazetesi, kendisine özgü nitelikleri barındırmaktadır.

2. Hürriyet Gazetesi'nin Basına Getirdiği Yenilikler

Hürriyet'in yayınlandığı gün, Türk basınında biçim ve içerikte yeniliklerin başladığı gün olarak değerlendirilebilir. Büyük fotoğraflar, yalın dille yazılmış haberler, Türkiye'nin sınırlarını aşan, dünyayı kucaklayan bir gazetecilik anlayışı... Birinci sayfada, Başbakan İnönü ile Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar'ın yazıları yer alır. Dönemin iki siyasi rakibini birinci sayfada bir araya getirmesiyle Hürriyet, objektif yayın yapacağı mesajını[5] vermektedir.

Gazeteleri oluşturan siyasal ağırlıklı içeriği yaşamın farklı renkleriyle donatan Hürriyet; eğlence, spor, magazin, sağlıklı yaşam, güzellik öğütleri, çizgi romanlar gibi alanlara yer vererek gazetecilikteki politikanın öncelikli olduğu yapıya denge getirir. Simavi, Gazetesinin dayanağını: "Hürriyet'in bütün kuvveti yalnız kendi maddi imkânlarına dayanarak çıkabilmesindedir. Bundan dolayı da kimseyi gücendirmekten korkmayacak ve kimseyi memnun bırakmak kaygusunu gütmeyecektir."[6] İfadesiyle vurgulama gereği hisseder. Hürriyet'le birlikte haber yazımı, şekil ve üslup bakımından değişiklik yaşar. Aynı durum köşe yazıları için de geçerlidir. Halkın daha kolay anlayabileceği, kullanımı yaygın kelimeler tercih edilmeye başlanır. Haber ve köşe yazıları daha anlaşılır ve kısa şekilde yazılır. Bununla birlikte fotoğraf kullanımının artırılmasına özen gösterilir.

Aziz Nesin'e göre Hürriyet Gazetesi basındaki edebiyat eğilimli algıyı kırarak "İlk kez gazetecilikle edebiyatı ayırır."[7] Böylece kendi sınırlarında hareket etmeye başlayan gazetecilikte edebiyatçı

---

4 Muzaffer Gökman, *Sedat Simavi Yaşamı ve Eserleri*, Apa Ofset, İstanbul, 1970, s. 13.

5 *Amiral Gemisinin Seyir Defteri 1948–1998*, Hürriyet Yayınları, İstanbul 1998, s. 10.

6 *Hürriyet Gazetesi*, 1 Mayıs 1948.

7 Demirtaş Ceyhun, *Babıâli'nin Şu Son Kırk Yılı*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1985, s. 34. Hürriyet'in haber gazeteciliği alanındaki öncülüğü için ayrıca Bkz. Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2006, s. 125.

yazarların egemen olduğu gazetecilik anlayışından haber ağırlıklı gazeteye doğru yaşanan dönüşüm görülmeye başlanır. Sedat Simavi'nin yayınladığı Karagöz ve Yedigün dergilerinde çalışan Nesin, "Uzun yıllar fıkra yazarlığı yaptım. Patronlar, daha düne kadar, fıkra yazarı giderse gazetenin tirajı düşer sanıyorlardı. Bir zamanlar için bu belki doğruydu... Gazetelerimiz artık gazete olmaya başladı. Haber vermeye başladı"[8] ifadesiyle Simavi'nin basına attığı imzanın hakkını teslim etmektedir.

Hürriyet'in piyasaya çıktığı günlerde Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından hızla kabuk değiştirmeye devam etmektedir. Sedat Simavi, İkinci Dünya Savaşı sonrası süreci doğru okuyarak çok satacak ve zamanla popüler olacak bir gazeteyi okuyucuya sunmuştur. Hürriyet'in yeni yüzünün gazeteye tam olarak yansıması ve gazeteyi tanıtması ise Londra Olimpiyatları ile olur. Özellikle fotoğraf kullanımında tercih edilen yeni yöntem Babıâli'nin alışık olmadığı türdendir. Olimpiyatlarda başarı kazanan Türk güreşçilerinin büyük boy fotoğrafları boyama yöntemiyle renklendirilerek Hürriyet sayfalarını süsler. Böylece Hürriyet gazetesi sporu günlük hayatın bir parçası haline getirecek olan süreci pekiştirecek adımı atmış olur. Hürriyet'in kapışılan bir gazete olmasında Londra Olimpiyatları'ndan aktarılan fotoğraflar etkili olur.[9]

Türkiye'de modern baskı tekniklerini kullanarak yayınlanan ilk gazete olan Hürriyet, yeni ortamın basın alanındaki yeniliklerinden birisi olarak görülür. Genellikle ünlü başyazarlar ve yazarlar çevresinde etkinliklerini kazanan öteki gazetelere göre Hürriyet'in özelliği, bir yığın gazetesi niteliğini taşıması; geniş halk kesimlerine dönük ilginç haberler, kısa yazı ve yorumlar vermesi, böylece siyasal ve toplumsal sürece daha yeni katılmış bulunan kesimlere de kendisini okutturabilmesiyle açıklanır.[10]

Hürriyet Gazetesinin basında önünü açtığı yeniliklerden birisi olarak ileri sürülebilecek iddialı bir yaklaşımı da şu şekilde ifade

---

8 Ceyhun, *Babıâli'nin Şu Son Kırk Yılı*, s. 35.
9 Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, s. 128.
10 Ali Gevgilili, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, "Türkiye Basını", İletişim Yayınları, Cilt:1, İstanbul, 1983, s. 220.

edebiliriz. Cumhuriyet devrimlerinin kökleşebilmesi için Tek Parti döneminde basına yüklenen modernleştirici aygıt kimliği ve toplumsallaştırma vazifesi 1946 sonrası çözülmeye başlar. Vatan ve Tan gibi gazetelerde ilk muhalif yayınlar şeklinde ortaya çıkmakla birlikte haberciliğin öne çıkması için Hürriyet'in sahneye çıkması beklenmiştir. Dolayısıyla "Tek parti dönemi müddetince toplumsallaştırma alanındaki 'vazifesini' haberciliğin önüne geçiren basınımızda bu gayretin süreç içerisinde gitgide ikinci plana itildiğini görmek mümkündür."[11] Hürriyet Gazetesinin yayın anlayışı yeni sürecin hareket ettiricileri arasında sayılabilir. Bu kapsamda Hürriyet'in de modernleştirici bir işlevi olduğu vurgulanmalıdır.

2.1. Haber ve Köşe Yazısı

Hürriyet Gazetesinin basına getirdiği özelliklerin başında yeni haber dili gelir. Babıâli'deki haberi uzun yazma alışkanlığı yerine kısa haber yazma biçimini getiren Hürriyet habere bakış açısını değiştirir. Haber yazımı formatında olduğu gibi köşe yazısı formatı da Hürriyet'in okurla buluşmasıyla yeni bir evreye girer. Babıâli'deki yaygın eleştiriye rağmen Sedat Simavi "Ben yazılarımı dostlarım için yazmıyorum ki; benim okuyucum Samsun'da seyyar köfteci, Adana'da istasyon memuru, İzmir'de tapu kâtibidir. Hoş istesem de ağdalı yazamam. Yazabildiğim, konuşabildiğim dildir. Bırak onlar daima tumturaklı ve uzun başmakaleleri bilhassa yazmıyorum sansınlar"[12] diyerek kısa fakat çarpıcı cümlelerle yazılarını kaleme alır. Simavi, yazılarını yalın ifadelerle ve gündelik yaşamın oluşturduğu bir Türkçeyle yazar. Böylece en ağır siyasal ve toplumsal olaylar halkın anlayacağı bir dille Hürriyet'te yer alır.

Türkiye'ye ilk telefoto makinesini Hürriyet getirmiştir. 1952 yılında gerçekleştirilen yenilikle böylece, sadece yurt içinden değil, yurt dışından fotoğraf almanın önündeki en büyük engel de aşılmış olur. Bu teknolojinin kullanılması Hürriyet'i bir adım öne geçirtir.

2.2. Fotoğraf Kullanımı

Hürriyet'in yayına başladığı 1 Mayıs 1948 tarihinde basında fo-

---

[11] Şükrü Hanioğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Zihniyet, Siyaset ve Tarih*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2009, s. 109.

[12] *Hürriyet Gazetesi*, 13 Aralık 1953, Hikmet Bil, "Sedat Simavi".

toğraf kullanımı genellikle haber metnini zenginleştirecek bir tarzda kullanılmaktadır. Hürriyet'in fotoğrafı kullanma biçimiyse çoğunlukla fotoğrafı öne çıkartan, haberi fotoğraf üzerinden anlatan ve haber metnini tamamlayıcı bir unsur olarak kullanan yönde olur. Özellikle Londra Olimpiyatlarını izleyen Ali Ersan'ın objektifinden fotoğrafları büyük boy olarak yayınlayan Hürriyet, rakiplerini de aynı kulvara girmeye zorlar. Fotoğrafın haberin değer kazanmasında oynadığı rol Hürriyet'le birlikte yükselen bir çizgi yakalar.

2.3. Hürriyet'in Logosundaki 'Türk Bayrağı', 'Türkiye Türklerindir' İfadesi ve Atatürk Silueti

Hürriyet Gazetesi'nin bugün bilinen 'Türk Bayraklı', 'Atatürk Siluetli' ve 'Türkiye Türklerindir' yazılı logosu gazete kurulduğunda farklıdır. Logoda Hürriyet kelimesi kırmızı renk tercih edilerek yer almaktadır. 'Hürriyet' kelimesindeki 'y' harfi siyah bir kuşakla ikiye ayrılmıştır. Bu kuşağın içine gazetenin sloganı olan "Günlük Müstakil Siyasi Gazete" ifadesi kullanılmaktadır. Yıllarca Sedat Simavi'yle birlikte çalışan ve Sedat Simavi sonrasında da Hürriyet'te iş yaşamını sürdüren Tahsin Öztin Hürriyet'in logosundaki ifadenin belirlenme sürecinde Simavi'nin oldukça dikkatli olduğunu belirtmektedir: "Başlığın altında önce 'Günlük tarafsız siyasi gazete' ibaresinin düşünülmesine rağmen Sedat Simavi tarafsız kelimesinin renksiz olduğunu belirterek onun yerine müstakil ibaresinin kullanılacağını belirtmiştir. Sedat Simavi, Bu gazete "Tarafsız değil, müstakil olacaktır. Halkın faydası için lüzumu halinde taraf tutacak, fakat müstakil olduğu için hiçbir zaman tuttuğu tarafın aleti olmayacaktır,"[13] demektedir.

Hürriyet Gazetesi ve Sedat Simavi etrafında yoğunlaşan tartışmalar bir süre sonra logodaki tasarımın değiştirilmesiyle sonuçlanmıştır. Böylece 1 Mayıs 1948 tarihinde yayına başlayan Hürriyet Gazetesi'nin 8 Kasım 1949 tarihinde logosunda değişiklik yaptığı görülmektedir. O günden sonra logoda Türkiye Cumhuriyeti'nin Bayrağı kullanılmaya başlanmıştır. Bayrağı kullanmaya başlamasının gerekçesini açıkladığı yazısında Simavi, bunun bir iftihar vesilesi

[13] Nuri İnuğur, *Türk Basın Tarihi*, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1993, s. 232.

olduğunu ve Hürriyet'i Bayrağın gölgesinde çıkardıkları için gurur duyduklarını belirtmektedir. Bu gururu Hürriyet'i eline alan bütün Türklerin yaşaması için Bayrağı logolarına koyduklarını açıklamaktadır: "İstiyoruz ki, dünyada mevcut bütün Türk vatandaşlarımız Hürriyet'i ellerine aldıkları zaman, bu bayrağın etrafında birleşsinler ve Türk olduklarından dolayı bizim gibi iftihar etsinler. Bu memleket, Atatürk çocuklarının memleketidir ve Atatürk'ün hatırası ile beraber ebediyen yaşayacak ve dünyanın ortasında bir yıldız gibi parlayacaktır."[14]

Sedat Simavi'nin Hürriyet'in logosuna yerleştirdiği resmi Bayrak, o günden bu yana logodaki yerini korumaktadır. Sedat Simavi'nin 10 gün sonra bir başka değişiklik daha yaptığı görülmektedir. 18 Kasım 1949 tarihinde gazeteye yansıyan değişikliğe göre Hürriyet'in logosunda Bayrak ile birlikte 'Türkiye Türklerindir' ifadesi de kullanılmaya başlanmıştır. Bugünlerde Hürriyet'in logosunda "Türkiye Türklerindir" ifadesi ve "Türk Bayrağı" ile birlikte kullanılan "Atatürk silueti" ise yıllar sonra Erol Simavi döneminde şimdiki yerine yerleştirilmiştir. Siluetin ilk kez 30 Ağustos 1987 tarihinde logoda yer aldığı görülmektedir.[15]

Babıâli'de tartışma yaratan 'Türkiye Türklerindir' ifadesi için yapılan spekülasyonlardan birisi de Hürriyet'in Yahudi sermayesi ile kurulduğu iddialarına göndermede bulunur. Hürriyet Gazetesinin 'Türkiye Türklerindir' söylemini logosuna koyması dönemin usta yazarlarından Bedii Faik tarafından 'Yahudi sermayesiyle kuruldu' iddiasını örtme girişimi olarak değerlendirilir. Faik, Hürriyet'in logosuna Türk Bayrağı konulmasıyla birlikte "Sedat Simavi Burla Biraderler'e borcunu asıl şimdi ödedi"[16] demektedir. Bedi Faik'in dile getirdiği ifadeye dayanak oluşturan söylemin öznesi 'Burla Biraderler' İstanbul'un 'Tüccar' kimliği ile öne çıkan Yahudi ailesidir. Burla Biraderler, Hürriyet'in kuruluşunda, karşılığını reklam ve ilan yayınlatarak almak kaydıyla, Sedat Simavi'ye yardım

---

[14] *Hürriyet Gazetesi*, 8 Kasım 1949, Sedat Simavi, "Türk Bayrağı".
[15] *Hürriyet Gazetesi*, 30 Ağustos 1987.
[16] İrem Barutçu, *Babıâli Tanrıları Simavi Ailesi*, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2004, s. 37.

ederler. Sedat Simavi borcunu ödediğini ve yedi ceddinin Türk olduğunu açıklamasına rağmen iddiaların arkası kesilmez. Bunun üzerine Simavi "Mecburi bir açıklama" başlıklı yazısında şu ifadelere yer verir:

> Ben Yirmi beş seneden beri Türkiye'nin en çok satan mecmualarını çıkararak topladığım para ile bu gazeteyi kurdum. Çok zengin dostlarıma ve yalnız imzam mukabilinde bana kredi açabilen milli bankalarımıza rağmen bu gazeteye on paralık yabancı sermaye sokmadım. Ben yüzde yüz su katılmamış bir Türküm ve Türklüğün ideallerini tahakkuk ettirmek için bu gazeteyi çıkarıyorum. "Hürriyet"in ilk nüshasında çıkan başyazımda dediğim gibi bu memlekette hakiki demokrasinin tahakkuku için çalışıyorum. Şahsi emellerim yoktur.(...)Ne hazindir ki "Hürriyet"in bu muvaffakiyetini çekemeyenler şimdi onun Yahudi sermayesi ile çıktığını söylemeye kadar varıyorlar. Bu meyve veren ağaca, zayıf kimseler, kabiliyetsiz ve sinsi şahsiyetler taş atarak zayıflatacaklarını zannediyorlar... Gülerim onların bu beyhude zahmetine. Tekrar ediyorum: "Hürriyet" benim şahsi sermayem ile çıkan yüzde yüz bir Türk gazetesidir. Makinelerimde, kağıdımda beş paralık olsun kimsenin hissesi yoktur.[17]

Hürriyet gazetesi için dile getirilen iddialara karşı yayınladığı bu yazısıyla Sedat Simavi, özellikle, 'Yahudi sermayesi ile kuruldu' bağlamında şekillenen değerlendirmeleri reddetmektedir. Fakat Hürriyet Gazetesinin tarihi seyri dikkate alındığında bu içerikteki eleştirilerin sonraki yıllarda da devam ettiği görülmektedir.

3. Hürriyet Gazetesi'nde Haldun ve Erol Simavi Dönemi

Hürriyet Gazetesi, Sedat Simavi'nin Aralık 1953'teki vefatının ardından iki oğlu Haldun ve Erol Simavi tarafından yönetilmiştir. İki kardeş yönetiminde gazete teknik ve içerik olarak değişmiş, gelişmiş ve dönemsel şartlar gereği yeni alanlara açılarak kurumsallaşma alanında adımlar atmıştır. Mal-mülk iki kardeş arasında paylaşılırken, büyük patron olarak Haldun Simavi'nin[18] süreci yönettiği

---

[17] *Hürriyet Gazetesi*, 11 Aralık 1949, Sedat Simavi, "Mecburi Bir Açıklama".
[18] Necati Zincirkıran, *Hürriyet ve Simavi İmparatorluğu*, Gençlik Yayınları, İstanbul, 1994, s. 50.

belirtilmektedir. Muammer Kaylan ise bu dönemi; "Haldun Simavi Hürriyet'in yönetimini devralırken, Erol Simavi ise idari işleri üstlenmiştir"[19] ifadesiyle değerlendirmektedir. İki kardeşin Hürriyet'i birlikte yönettiği 60'lı yıllarda Hürriyet Gazetesi kurumsallaşmış ve yeni kurumlar kurarak büyümüştür. Haber Ajansı, Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık, Veb Ofset İleri Matbaacılık, Hürriyet Holding ve Hürriyet Gazete Dağıtım Şirketleri bu yıllarda kurularak Hürriyet Gazetesi daha sağlam kurumsal bir zemine oturtulmuştur. Buna 1986 yılında kurulan Hürriyet Vakfı'nı da eklemek gerekir.[20]

Hürriyet Gazetesi denilince akla ilk gelen olgular arasında seri ilanlar, yıldırım servis köşesi resimli iş ilanları ve ölüm ilanları yer almaktadır. Küçük ilanları ve resimli iş ilanlarını başlatan ilk gazete Hürriyet'tir. 1954 yılında başlattığı seri ilan çalışmasıyla Hürriyet Gazetesi önemli bir gelir kaynağına kavuşmuştur. O günden sonra da bu alanda yaptığı yeniliklerle piyasada ilan pastasının hep en fazla kazananı olmuştur. Ölüm ilanları denilince de Hürriyet'in akla gelmesi ilginçtir. Bu çalışmayı ilk başlatan gazete olmamasına rağmen Hürriyet'in bu sayfası zaman içerisinde oldukça popüler hale gelmiş ve başta sivil-asker-bürokrasi, seçkinler, entelektüeller ve gayri müslimler olmak üzere iktidar seçkinleri arasında yaygınlaşmıştır. Hürriyet'e ölüm ilanı vermek adeta riayet edilmesi gereken bir ritüel olarak alışkanlık kazanmıştır. Bu ilanlar aynı zamanda seçkinler arasında bir haberdar olma kaynağı olarak da görülmektedir. Ölüm ilanları ilkin kısa yazılarla dağınık bir şekilde gazete içinde yer almakla birlikte zamanla gazetenin en fazla yer ayrılan sayfaları arasına yerleşmiştir. 2000 yılı sonrası için söylersek bu sayı günde en az iki veya üç sayfa civarındadır. Sadece ölüm ilanları için değil diğer reklâm, tanıtım ve halkla ilişkiler faaliyetleri açısından da benzer bir durum geçerlidir. 1 Mayıs 1948'de 6 sayfa olarak yayınlanan gazetenin en az yarısı reklâm, tanıtım ve duyurularla doludur. Gazetenin sayfa sayısı periyodik olarak artmakla birlikte paralel şekilde bu sayfaların sayısının da arttığı görülmektedir. Bu du-

[19] Muammer Kaylan, *Kemalistler*, Çev. Zülal Kalkandelen, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2006, s. 220.

[20] Zincirkıran, *Hürriyet ve Simavi İmparatorluğu*, s. 153.

rum 60'larda, 70'lerde, 80'lerde, 90'larda ve 2000'lerde hiçbir değişiklik göstermemiştir. 2012 yılının 44 sayfalık Hürriyet'ini eline alan bir okuyucu için gazetenin en az yarısından fazlası reklâm ve ilan demektir.

Yan yayınlar için de bu durum geçerlidir. Reklâm, ilan ve tanıtım ürünleri ile birlikte gazetede öne çıkan bir diğer özellik Hürriyet'in okuyucu elde etmek için kullandığı yöntemlerle ilgilidir. İlk günden itibaren gazete eki hazırlanmakta ve çeşitli konularla ilgili dergi hazırlanmaktadır. Özel günler ve önemli günler için de alternatif yayınlar gazeteyle birlikte sunulmaktadır. Hürriyet'in ilk sayfası bu ürünlerin tanıtımı ve sunumu açısından her zaman kullanılmaktadır. Muhtıra haberinin verildiği bir günde de siyasetin alt üst olduğuna odaklanılan bir haberin aktarıldığı günde de Hürriyet Gazetesi; ilk amacı olan okuyucunun kişisel dünyasına, ilgi alanlarına, ihtiyaçlarına, bilinçaltına veya fantezilerine dokunabilmek uğraşısını hiçbir şekilde atlamamaktadır. Bir araç kuponu, tencere duyurusu, ansiklopedi ilanı ve kadın bedeni kullanılarak bu amaç yerine getirilebileceği gibi okuyucunun ilgisini çekecek bir futbol maçının büyütülerek sürmanşete konulmasıyla da bu amaç yerine getirilebilmektedir. Bu yüzden Hürriyet'in popüler kültür üretiminde, tüketim alışkanlıklarını önce belirleyip sonra da kalıcılaştırabilmesinde belirgin bir işlevi olduğunu söylemek gerekir.

Anneler gününün 60'lı yıllarda Türkiye'de ilk kez Hürriyet tarafından kampanya eşliğinde duyurularak zamanla benimsetilen ve kitleselleştirilen bir sunum çalışması olduğu bu çalışma içinde de belirtilmektedir. Benzer şekilde 80'li yıllarda babalar günü gibi kampanyalar da ilk kez Hürriyet tarafından aktarılmıştır. Zamanla içerik değişimine uğramakla birlikte Hürriyet'in yayınlarında yer edinen 'aşk, kadın, acı, para, zengin, fakir ve hasret' temalı çizgi romanlar ile göze hitap eden bol fotoğraflı sayfaların çoğalması genel yayın politikası açısından yerleşik bir ilkedir. Üçüncü sayfa haberleri olarak tanımlanan polis-adliye-asayiş olayları da birinci sayfadan duyurusu yapılacak kadar Hürriyet açısından haber değeri taşımaktadır. Böylesi olaylar manşet veya sürmanşet haber olarak

verilmektedir.[21] İki kardeşin Hürriyet'i yönettiği dönemde, 1955 yılına kadar Samih Tiryakioğlu, bu tarihten 27 Mayıs Darbesi sonrasına kadar Selçuk Çandarlı ve 1961 sonundan 1970'lere kadar Necati Zincirkıran, Genel Yayın Yönetmeni, olarak Hürriyet'in çizgisine yön vermiştir.

3.1. Erol Simavi Dönemi

Hürriyet Gazetesi yönetimindeki ikinci değişikliğin 1968 yılında yaşandığı görülmektedir. Haldun Simavi, gazete yönetiminden ayrılarak Hürriyet'in yönetimini Erol Simavi'ye bırakmıştır.[22] Bu dönemde Hürriyet'in ekonomik açıdan oldukça büyüdüğü, teknoloji alanında öncü adımlar attığı bilinmektedir. Erol Simavi döneminde Hürriyet gazetesinde, sırasıyla; Necati Zincirkıran, Ferhan Devekuşoğlu, Orhan Erkanlı, Muammer Kaylan, Nezih Demirkent, Çetin Emeç, Seçkin Türesay, Erol Türegün, Çetin Emeç, Rahmi Turan ve Ertuğrul Özkök genel müdür - genel yayın yönetmeni olarak görev yaparlar. Hürriyet, 1994'te Aydın Doğan'a satıldığında Ertuğrul Özkök halen genel yayın yönetmeni olarak görevine devam etmektedir.

3.2. Aydın Doğan Dönemi

Hürriyet Gazetesi yönetim koltuğundaki son değişiklik ise 1994 yılında yaşanmıştır. Milliyet Gazetesi'ni 1979 yılında satın alarak basın dünyasına adımını atan Aydın Doğan 1994 yılında Türkiye'nin en önemli gazeteleri arasında sayılan ve basının amiral gemisi[23] sıfatını taşıyan Hürriyet Gazetesi'ni satın alarak, Hürriyet'in yönetim koltuğundaki son değişikliği gerçekleştirmiştir. 29 Haziran 1994 tarihinde Hürriyet Gazetesi'nin birinci sayfasında Hürriyet Holding'in yüzde ellisinin Aydın Doğan'a satıldığı haberi yer almaktadır.[24] Aynı haber Milliyet Gazetesi'nde de Doğan Şirketler Grubu'nun Hürriyet'in yüzde 50'sini satın aldığı şeklinde

---

[21] *Hürriyet Gazetesi*, "60. Yıl Koleksiyon Sayısı Hürriyet Ailesi Eki", 1 Mayıs 2008. s. 42.

[22] Emin Çölaşan, *Unutulmayan Söyleşiler*, Doğan Kitap, İstanbul, 2006, s. 31.

[23] Bu kavramsallaştırma Hürriyet'in ellinci kuruluş yıldönümü için yayınlanan anı kitabının başlığıdır: *Amiral Gemisi'nin Seyir Defteri 1948-1998*, Bir TV, İstanbul, 1998.

[24] *Hürriyet Gazetesi*, 29 Haziran 1994.

duyurulmaktadır.[25] Doğan Şirketler Grubu Holding A.Ş.'den 29 Haziran 1994 tarihinde İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'na (İMKB) gönderilen açıklamada şöyle denilmektedir: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık AŞ'nin yüzde 70 hissesine sahip bulunan Hürriyet Holding AŞ'nin % 50 hissesinin, iştiraklerimizden AD Yayıncılık AŞ tarafından satın alınması konusunda anlaşmaya varılmıştır.[26] 1 Temmuz 1994 tarihli Hürriyet Gazetesinin birinci sayfasında yer alan açıklamasında Hürriyet Murahhas Üyesi Yaşar Eroğlu, "Hürriyet'in Aydın Doğan'a satılması Basında tekelleşmeye neden olmaz" ifadelerini kullanarak bu satışın kamuoyunda oluşturacağı yankıya önceden bir açıklama yapmış olur. Yeri gelmişken belirtmek gerekir ki, bu dönemde Türk medyasında bir tekelleşme yaşandığına dair yaklaşım yaygındır. Suat Gezgin bu tekelleşme sürecinin iki boyutlu olduğunu ve terazinin bir tarafında Aydın Doğan Grubu'nun olduğunu[27] belirtmektedir. Aynı gün birinci sayfadan duyurusu yapılan yazısında Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök "Hürriyet Farklıdır, Hürriyet Büyüktür" başlıklı yazısında Hürriyet'in bundan sonra Doğan Grubu ile yoluna devam ettiğini ve bundan önce olduğu gibi bundan sonra da yine büyük gazete olduğunu ve büyük işlere imza atacağını[28] belirtmektedir. Hürriyet Gazetesi 1994'ten bu yana Doğan Ailesi tarafından yönetilmektedir. Aydın Doğan döneminde Ertuğrul Özkök ve 2010 yılı başında onun istifa etmesinin ardından Enis Berberoğlu Genel Yayın Yönetmeni olarak görev yapmaktadır.

4. Kimliği Tanımlamaya Yönelik Yaklaşımlar

Makalenin sınırları gereği özet şekilde aktarmak zorunda kal-

[25] *Milliyet Gazetesi*, 29 Haziran 1994. 'Medyada dev işbirliği' başlığını taşıyan haber şu şekildedir: Hürriyet Grubu'yla Doğan Grubu, medya alanında işbirliğine gidiyor. Bu işbirliği çerçevesinde, Milliyet Gazetesinin sahibi Doğan Grubu Hürriyet Holding A.Ş.'ye yüzde payla katılıyor. Erol Simavi, Sedat Simavi, Aydın Doğan ve Hürriyet Murahhas üyesi Yaşar Eroğlu, iki grubun teknolojik alanda büyük bir atılım yapmasını sağlayacak olan işbirliği konusunda prensip anlaşmasına vardılar.

[26] Gülseren Adaklı, *Türkiye'de Medya Endüstrisi*, Ütopya Yayınları, İstanbul, 2006, s. 276.

[27] Suat Gezgin, *Medya ve Eğitimde Birikimlerim*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 26.

[28] *Hürriyet Gazetesi*, 1 Temmuz 1994.

dığımız Hürriyet'in kısa tarihi kuşkusuz buradakinden çok daha kapsamlıdır. Zengin ve geniş bir muhtevaya sahiptir. Teknik ve içerik alanında gazeteciliğe getirdiği yeniliklerin yanında, gazeteciliğe getirdiği magazinleşme, üçüncü sayfa haberlerinin kullanımı ve kadın bedeninin bir meta olarak öne çıkartılmasında belirgin bir katkısı vardır. Aynı zamanda Hürriyet, medya-siyaset-sermaye üçlüsü arasındaki tartışmalarda ve askerin siyasete müdahale ettiği darbe süreçlerindeki 'kritik' yayınlarıyla da tartışılmaktadır. Bu makale ise Hürriyet'in yayın politikasından çok onun kimliğine yöneltilen tanımlamalara odaklandığı için bu konulara değinmemektedir.

Basın tarihçisi Hıfzı Topuz'a göre Hürriyet Gazetesi ilk kuruluş yıllarından, Sedat Simavi döneminden itibaren, Atatürk devrimleri konusunda çok duyarlıdır. Partilerin bu ilkeler çevresinde birleşmelerini ve devrimlerin seçim politikalarına alet edilmemesi gerektiğini savunmakta ve yayınlarını bu bağlamda yapmaktadır.[29]

Yalçın Küçük, Sedat Simavi'nin Hürriyet'in logosunda yer verdiği "Türkiye Türklerindir" ifadesi için yaptığı değerlendirmede, bu sloganın, aynı zamanda daha önceden Talat Paşa tarafından İttihat Terakki'nin sloganı olarak kullanıldığını belirtmektedir. Küçük, bu slogan üzerinden Talat Paşa ve Sedat Simavi isimleri etrafında yaptığı değerlendirmede Hürriyet Gazetesi'nin bu özellikleriyle İttihat ve Terakki'nin devamı olduğuna işaret ederek şu ifadeleri kullanmaktadır: "Şimdi Hürriyet adının solunda, Mustafa Kemal'in sol altında, "Türkiye Türklerindir" slogan-sözü, herhalde ikisini bağlamaktadır. Bu sözün İttihat ve Terakki'nin icadı olduğundan hiçbir kuşkumuz yok. Ancak eğer İttihat ve Terakki'nin ise, Talat'ındır ve o halde Hürriyet Gazetesi hem Talat'ın ve hem Fırka'nın ruhunu sürdürmektedir ."[30]

Hürriyet Gazetesinin Aydın Doğan'dan önceki sahibi Erol Simavi, Hürriyet'in laiklik ile ilgili bir konu olduğunda ortamı germekten kaçınmadığını belirtir. Hürriyet'in logosuna 1987 yılında

---

[29] Hıfzı Topuz, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s. 214.

[30] *Aydınlık Gazetesi*, 30 Mart 2012, Yalçın Küçük, "Talat Paşa: Türkiye Türklerindir".

konulan Mustafa Kemal Atatürk silueti de Erol Simavi tarafından Atatürk'e yönelik sataşmalara bir cevap olarak oraya konulmuştur. Hürriyet'in son sahibi Aydın Doğan da Hürriyet'in kimliğini ilgilendirecek mahiyetteki açıklamalarında benzer bir yol haritasını izlemektedir. Örneğin, onun gazete dağıtımındaki kriteri "Ülkenin bölünmez bütünlüğüne karşı yayın yapmamak ve anayasa ile cumhuriyetin temel ilkelerine bağlılıktır."[31]

Bir başka açıklamasında ise Aydın Doğan "Bir şey hariç biz taraf olmayız. Cumhuriyetin ilkeleri ve Türkiye'nin bölünmez bütünlüğü konusunda taviz vermeyiz."[32] ifadelerini kullanmaktadır. Bu özelliklere sahip olan Hürriyet Gazetesi, bir dönem Hürriyet Genel Müdürlüğü'ne kadar yükselen, Muammer Kaylan tarafından "Kemalist reformların bir ürünü"[33] şeklinde tanımlanmaktadır. Hürriyet Gazetesi için dile getirilen 'Devletin gazetesi' söylemi ise bu tanımlamaların ve kırmızıçizgilerin ışığında bir anlam kazanmakta ve genellikle bu arka plana gönderme yapılarak kullanılmaktadır. Bu söylem, farklı zaman dilimlerinde, gerek Hürriyet'in içindeki ünlü isimler tarafından gerekse Hürriyet camiası dışında yer alan isimler tarafından dile getirilmektedir.

Burada şunu da belirtmek gerekir. Sahibi belli olan bir gazete için nasıl oluyor da Devlet gibi soyut bir kavram üzerinden yeni bir sahiplik olgusu üretilebiliyor? İki yapı arasında organik bir bağlantı arayanlar açısından kuşkulu bir durum var ortada. Oysa ilkeler üzerinden hareket edilerek zihinsel ve felsefi bir bağ arayışı içinde olanlar içinse bu iddiaya dayanak bulabilmek daha kolay görünebilir. Yine de bu konuda ciddi bir kafa karışıklığı olduğunu hatırlatmakta fayda bulunmaktadır. Bununla birlikte Hürriyet Gazetesi 'devletin gazetesidir' söylemini destekleyici bir açıklama Aydın Doğan tarafından kullanılmıştır. Bu alandaki birçok iddiaya dayanak oluşturan ifadeyi Aydın Doğan, 9 Eylül 2002 tarihinde Zaman Gazetesi'nden Nuriye Akman'a verdiği röportajda kullanmaktadır.

---

31 *Cumhuriyet Gazetesi*, 14 Ağustos 2002, Aydın Doğan, "Yayın Bağımsızlığı Paradan Geçer", Röp. Leyla Tavşanoğlu, s. 7.

32 *Cumhuriyet Gazetesi*, a.g.r. s. 8.

33 Kaylan, *a.g.e.*, s. 220.

Buradaki açıklamasında Milliyet Gazetesi'yle kıyaslayarak kurduğu cümlede Doğan; "Milliyet biraz solda, Hürriyet ise daha çok devlet gazetesidir"[34] cümlesini kurarak bu alanda ileri sürülen iddialara güçlü bir dayanak sağlamıştır.

Doğan Grubu yazarlarından Mehmet Ali Birand da bu yargıyı destekleyici mahiyette ifadeler kullanmıştır. Ona göre Hürriyet, devletin gazetesidir. Devlet dönüşürse o da dönüşür. Hürriyet, devletin yönünü takip eder. Nitekim Oktay Ekşi'nin yerine Taha Akyol'un yazmaya başlaması mevcut siyasi konjonktürün ve iktidardaki güç temerküzünün paralelinde bir yönelişe sahiptir. Birand'ın açıklamasında yer alan; "Devletin gazetesi derken Devlet'in satın aldığı gazete anlamında söylemiyorum. Ama Devlettir. Devlet için her şeyi yapar... Devlet adına çalışan gazetedir Hürriyet. Ne olursa olsun her zaman devlet adına çalışır"[35] cümleleri bu bağlamda okunabilir. Hürriyet Gazetesi için 'devletin gazetesidir' söylemini yüksek sesle dile getirenler arasında eski medya patronlarından Dinç Bilgin ve köşe yazarı Ergun Babahan da yer almaktadır. Ergun Babahan'ın açıklamalarında çokça rastlanabilecek olan bu iddialardan birinde; "Bildiğim kadarıyla Ertuğrul Özkök, askerlerle yakın bir gazeteci. Zaten Hürriyet devlet gazetesidir. Dolayısıyla onların askerle ilişkisi bizimkinden çok farklıydı. Askerlerle iç içe gibidir onlar"[36] cümleleri dikkat çekmektedir. Sabah Gazetesi'nin eski sahibi ve bir dönem Hürriyet'in de rakibi olan Dinç Bilgin, medya piyasasından çıktıktan yıllar sonra yaptığı açıklamalarda Hürriyet'in adını 'Devlet' ve 'Asker' olgusuyla yan yana kullanmaktadır. Onun ifadesinde yer alan; "Ama Hürriyet, devletin, 'establishment'ın, 'müesses nizam'ın gazetesi" ifadeleri bu açıdan önemlidir. Ayrıca yine Bilgin tarafından aktarılan bir başka yorumda Hürriyet Gazetesi'nin Erol Simavi tarafından Aydın Doğan'a satıldığı sürece vurgu yapılmaktadır. Simavi'nin satıştan kazandığı paradan yüklüce bir

---

[34] *Zaman Gazetesi*, 31 Ağustos 2008, Aydın Doğan, "Asker, 27 Nisan bildirisinden gerekli dersi çıkardı", Röp. Nuriye Akman, s. 12.

[35] *Burç FM*, Mehmet Ali Birand, "Hürriyet Devletin Gazetesi, Devlet İçin Her şeyi Yapar", Röp. Erkam Tufan Aytav.

[36] *Taraf Gazetesi*, 15 Mart 2010, Ergun Babahan, "Kartel Beyti'de Buluşuyordu", Röp. Neşe Düzel.

miktarını Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı'na bağışlaması Ona göre satış için "Cihet-i askeriyeden onay almak gibidir."[37]

Dinç Bilgin'in açıklamalarından birinde vurgu yapılan 'müesses nizam' kavramsallaştırmasını genellikle sermaye sahipleri ekseninde okuyan bir değerlendirme, Hürriyet'in Aydın Doğan tarafından satın alındıktan sonra da bu formatta işlev gördüğünü irdelemektedir. Bu açıklamada yer alan "Hürriyet Gazetesini aldıktan sonra Aydın Doğan, medyanın en etkin siması olarak, tüm büyük sermaye camiasında, TÜSİAD'da, hislere tercüman isim olur. Ekonominin olduğu kadar politikanın yol haritasının ilgili hedeflere iletilmesinde de kilit isimdir"[38] ifadeleri, Hürriyet Gazetesi'ne ve onun sahibine yüklenen beyaz Türklerin sözcüsü yaklaşımını daha güçlü hale getirmektedir. Bu değerlendirmede öne çıkan TÜSİAD vurgusu Türkiye'deki sermaye sahipleri ile askerler arasındaki ilişki biçimi üzerinden değerlendirildiğinde güçlü bir anlam kazanmaktadır. Hürriyet'in, bu düzlemde, ekonomik, siyasi ve askeri bağlamda iktidarı elinde bulunduran kesimi buluşturan ve onların sözcüsü konumunda olan bir gazete olduğu ileri sürülebilir.

Hürriyet Gazetesinin sahip olduğu güce atıfta bulunan ve bu eksende onun kimliği etrafında bir güç algısı oluşmasına ön ayak olan tanımlardan birisi de 'Amiral gemisi' kavramsallaştırmasıdır. Hürriyet Gazetesi tarafından kuruluşunun 50. yılı anısına hazırlanan bir kitabın adı gazete tarafından 'Amiral Gemisinin Seyir Defteri' olarak tercih edilmiştir. 2011 yılında Hürriyet'te köşe yazmaya başlayan Taha Akyol'un ilk yazısındaki vurgulardan birisi bu yöndedir. Akyol, yazısındaki o bölümde "Meslek hayatımın otuzuncu yılında, basınımızın "amiral gemisi" Hürriyet'te yazmak benim için büyük mutluluktur,"[39] ifadelerini kullanmaktadır.

Ayrıca Taha Kıvanç biraz arka plan bilgisi verdiği yazısında Hürriyet için kullanılan 'amiral gemisi' vurgusuna değinmektedir: "Hürriyet'in bizim dünyamızdaki adı 'amiral gemisi'; sanıyorum, ilk

---

[37] *Aksiyon Dergisi*, 11 Kasım 2010, Sayı: 827, Dinç Bilgin, "Simavi'nin Verdiği Çek Hürriyet'in Satışına Askerin Onayı İçindi", Röp. Fatih Vural.

[38] Mustafa Sönmez, *Filler ve Çimenler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s.151.

[39] *Hürriyet Gazetesi*, 5 Ekim 2011, Taha Akyol, "Amiral Gemisinde".

kez Çetin Altan kullandı bu tabiri bir ara orada yazmaya başladığında. 'Gündem belirleyip gündem bozan gazete' anlamında doğru bir tespit bu. Ayrıca, bir konuda ses getirmek isteyen iktidarların ilk tercihi her zaman Hürriyet oldu. Muhalefet de Hürriyet'in ilgisine asla kayıtsız kalamadı."[40]şeklindedir.

20 yıl Hürriyet'in Genel Yayın Yönetmenliğini yapan Ertuğrul Özkök, Hürriyet'in kamuoyundaki yerine yönelik tespitleriyle aynı zamanda bir markanın yükseldiği noktada kalıcı olabilmesinin yöntemini de stratejik bir yaklaşımla koruma girişimindedir. Hürriyet'i "Türkiye'nin tartışmasız en büyük ve en etkili gazetesi"[41] olarak tanımlayan Ertuğrul Özkök; "onun, kuşkusuz hala Türk basının amiral gemisi olduğunu ve kolay kolay da kimsenin onu yerinden indirmeyeceğini"[42] belirtmektedir. Hürriyet için öne çıkan bir diğer tanımlamaysa 'İmparatorluk' vurgusu dolayımında oluşmuştur. Necati Zincirkıran, Hürriyet'in tarihinde kurucu rol oynayan Simavi Ailesi için yazdığı kitabın adına 'İmparatorluk' kavramını eklemiştir. İrem Barutçu ise Simavi Ailesi hakkındaki kitabına 'Babıali Tanrıları' nitelemesini uygun görmüştür. 1998 yılında yayınlanan Hürriyet belgeselinde de 'imparatorluk' vurgusu; "Hürriyet: Dev bir imparatorluk. Hürriyet İmparatorluğu" nitelemesi kullanılmakta ve görüntü Aydın Doğan'a odaklanarak kamera hareketi sonlandırılmaktadır. Emin Karaca ise Aydın Doğan'ı konu edinen kitabında 'Plazaların Efendisi' ifadesini tercih ederek 90'lardan sonra şekillenen yeni medyanın merkezine Doğan'ı yerleştirmektedir. Kuşkusuz bu tercihin yapılmasında Hürriyet'in 1994 yılında Aydın Doğan tarafından satın alınmış olması ciddi rol oynamaktadır.

Hürriyet Gazetesi için yapılan değinilerde ve yorumlarda öne çıkan kimlik vurgusunu destekleyecek verilerden birisini önemli günlerde öne çıkartılan yayınlarda aramak gerekmektedir. Bu yaklaşıma Atatürk'ün vefat ettiği 10 Kasım tarihini de eklemek gere-

---

40 *Zaman Gazetesi*, 18 Haziran 1998, Taha Kıvanç.

41 *Hürriyet Gazetesi*, 20 Aralık 2010, Ertuğrul Özkök, "Damaşk'ta Kar Yağıyordu ve Yeni Bir Lider Doğuyordu".

42 *Akşam Gazetesi*, 30 Aralık 2010, Ertuğrul Özkök, "Bize 'Toplum Mühendisi' Diyenler Müteahhit Oldu" Röp. Özlem Çelik Akarsu.

kir. Gazete 1 Mayıs 1948 tarihinde yayına başladıktan sonraki ilk 10 Kasım tarihinde "Türk Milletinin Büyük Matem Günü"[43] manşetiyle çıkmıştır. Büyük bir Atatürk fotoğrafı eşliğinde kullanılan spottaysa "Ebedi Şef Atatürk 10 Yıl Evvel Bugün Aramızdan Ayrılmıştı" ifadeleri kullanılmaktadır.

23 Nisan 1982 tarihli Hürriyet Gazetesi, bugüne özel bir sayfayla çıkmıştır. Manşet haber olarak 23 Nisan'ı duyuran gazete temsili bir fotoğraf eşliğinde çocukların Atatürk'e çiçek verdiğini gösteren büyük boy bir fotoğrafı manşetle birlikte aktarmaktadır. Fotoğraf "Bugün 23 Nisan" manşetinin altında yer almakta, spottaysa "Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramını Kutluyoruz"[44] ifadeleri kullanılmaktadır. 29 Ekim 1998 tarihli Hürriyet Gazetesinin birinci sayfasının farklı bir şekilde Cumhuriyet Bayramı'na özel olarak tasarlandığı görülmektedir. "Biz Altta İmzası Olanlar"[45] başlığıyla gazetenin birinci sayfasında Hürriyet çalışanlarının imzaları yer almaktadır. Cumhuriyet'in 75. yılı logosunu ilk sayfadan kullanan gazete böylece konuya olan hassasiyetini ortaya koymaktadır. Hürriyet Gazetesi'nin bu konudaki hassasiyeti, gazetenin logosunda öne çıkarttığı göstergeleri destekleyecek niteliktedir.

Hürriyet Gazetesinin 60. yılı için verilen bir reklâmda kurulan paralellik de gazetenin kimliğinin ürettiği imaj açısından dikkat çekicidir. Anadolu Hayat Emeklilik tarafından Hürriyet Gazetesine verilen reklâmda, Mustafa Kemal Atatürk'ün Şam'daki serüveninden bir anekdota atıfta bulunularak onun gelecek tasavvuru bakımından Şam'da kendisine çizdiği yol ile Hürriyet Gazetesi'nin geleceğe yönelik yüzü arasında bir ilişki kurulmaktadır. Falih Rıfkı Atay'ın Çankaya isimli eserinden yapılan alıntıda Mustafa Kemal'in "Elbette yarının - geleceğin adamı olmak istiyorum" ifadesinden hareketle Hürriyet için "Geleceğin gazetesi Hürriyet'e nice 60 yıl dileriz" sloganı üretilmektedir. Buradaki esas vurguysa Hürriyet'in yayın çizgisindeki ağırlık noktasının dışarıdakiler tarafından açıklanmak istendiğinde onun Atatürkçülük ekseninde akla gelmesidir.

---

43 *Hürriyet Gazetesi*, 10 Kasım 1948.
44 *Hürriyet Gazetesi*, 23 Nisan 1982.
45 *Hürriyet Gazetesi*, 29 Ekim 1998.

Bu özdeşleşmenin sağlanmış olmasıdır.[46] Hürriyet Gazetesinin kimlik boyutunu bu bağlamda güçlü kılacak bir başka argüman ise gazetenin 60. yılında yayınlanan 1 Mayıs 1998 tarihli sayısındaki 'Teşekkürler Türkiye' sürmanşetinin altında yer almaktadır. "Hürriyet bugüne kadar hep Atatürk ilke ve devrimlerinin takipçisi oldu, sizin sesiniz oldu" ifadeleri kimliğin tanımlayıcısı olarak değerlendirilebilir.

Atatürk ilke ve devrimlerinin işaret ettiği batı eksenli bir modelin yaşam tarzı bakımından da yine bir kimlik göstergesi olarak kabul edildiğini söylemek abartılı olmasa gerektir. İlk günden itibaren Batılı bir yaşam tarzının gazete aracılığıyla kitlelere ulaştırılabilmesinde Hürriyet öncü bir işlev görmüştür. Bu yönüyle kültürel modernleşme alanında modernleştirici bir aygıt olduğu ve yeri geldiğinde kitleler nezdinde etkisini kullanmaktan çekinmeyen sembolik bir iktidar rolü oynadığı söylenebilir. Bu bağlamda ayrıca Hürriyet Gazetesi kendisini tanımlarken vurgu yaptığı küresel boyut da dikkat çekmektedir. Hürriyet'in kurulduğu 1948 tarihi ile İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin aynı yıla denk gelmesi Hürriyet tarafından vurgulanmaktadır. Kuruluşunun 60. yılı için hazırladığı 'Hürriyet Ailesi' başlıklı 44 sayfalık özel ekin arka kapağında yer alan reklâm tam da bu olguya atıfta bulunmaktadır. Bu reklâmda yer alan; "Hürriyet, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'yle aynı yaşta, aynı umutta" ifadeleriyle verilen reklâm sayfası aynı zamanda Hürriyet için kimlik tanımlaması yapılırken öne çıkabilecek olan bir alana da gönderme yapmaktadır. Hürriyet Gazetesi bu vurgusuyla aynı zamanda Sedat Simavi'nin ilk yazısında belirttiği; "Ülkemizin bünyesine en uygun rejim olan demokrasinin kökleşmesi için çalışacağız" yaklaşımını da Batılı bir model şeklinde ilkesel olarak sürdürdüğünü ve bir kimlik göstergesi olarak taşıdığını göstermektedir.

Hürriyet'in kimlik tanımlanması ekseninde zihinlerde iz bırakacak öğelerden birisinin de dışardan bakanın gazetenin sayfalarında nelerle karşılaşacağı üzerinden hareketle söylenebilir. Yukarıda

---

[46] *Hürriyet Gazetesi*, "Hürriyet Gazetesi 60+60 Eki", 1 Mayıs 2008, "Gelecekte de Var olmak..." s. 3.

da değinildiği gibi reklâmlar bu açıdan ciddi anlamda ipucu vericidir. Reklâmlarda kullanılan sloganlar da kimlik tanımlaması çabasındakilere yardımcı olabilir. Örneğin Anadolu Grubu'nun verdiği bir reklâmda içerik olarak bolca içki ürünü bulunmaktadır. Slogan olarak da "Çağdaş Türkiye'nin lider gazetesine başarı dolu nice yarınlar" ifadesi kullanılmıştır. Buradaki 'Çağdaş Türkiye' vurgusu Hürriyet'in yüzünü çevirdiği Batının değerleriyle aynı bağlamda ele alınmaktadır. Hürriyet'in ilgili sayısındaki sayfalarında yer alan diğer reklâmlardan büyük kısmının serbest piyasa ekonomisinin göstergeleri olan banka reklâmı olması ve bazılarının da "Gerçek zenginlik hayatın her yudumundan keyif almaktır"[47] sloganıyla yayınlanan Tekirdağ Rakısı'nın olması gazetenin kimlik açısından güçlü yönlerinden birine işaret etmektedir.

En başından bu yana Türkiye'nin Avrupa Birliği yolunda ortaya koyduğu çaba Hürriyet Gazetesi tarafından desteklenmiştir. Avrupa idealinin ülke ekonomisine katkı yapacağı beklentisi bu tercihi destekleyen en önemli yaklaşımlar arasındadır. Hürriyet Gazetesi, başta 12 Eylül 1963 tarihli Ankara anlaşması ve 17 Aralık 2004 Brüksel Zirvesi olmak üzere Türkiye'nin AB yolunda kat ettiği kritik zirveleri manşet haber olarak pozitif bir bakış açısıyla aktarmaktadır.

Hürriyet bu yolculuğu desteklerken aynı zamanda onu "Türkiye'nin AB'ye katılım, Cumhuriyet'in kuruluşunda ifadesini bulan, 'Çağdaş uygarlık' ile buluşma projesinin hayata geçirilmesi, Türkiye'nin 21. yüz yılda istikrarlı, müreffeh bir ekonomiye sahip modern, demokratik bir devlete, toprak bütünlüğünü güvence altına almış olarak 'Avrupa Kimliğinin' tescil edilmesidir"[48] ifadeleriyle tanımlamakta ve yorumlamaktadır. 1 Mayıs 2008'de hazırladıkları dosya haberde de gazete bu yolculuğu kendi manşetleri üzerinden aktarmakta ve Hürriyet'in konuya gösterdiği hassasiyet ve öneme dikkat çekmektedir. "Türkiye'nin Devrimci Projesi"[49] olarak bir de

---

47 *Hürriyet Gazetesi*, "Hürriyet Gazetesi 60+60 Eki", 1 Mayıs 2008 "AB: Türkiye İçin 21. Yüzyıl". s. 1.
48 *Hürriyet Gazetesi*, "Hürriyet Gazetesi 60+60 Eki", a.g.m., 1 Mayıs 2008. s. 1.
49 *Hürriyet Gazetesi*, "Hürriyet Gazetesi 60+60 Eki", a.g.m., 1 Mayıs 2008. s. 3.

tanımlama yapan gazete dönemsel olarak kullandıkları bazı manşetlerin sayfa fotoğraflarını da burada yayınlamıştır. Hürriyet'in tarihsel olarak Batılılaşmaya verdiği önemin AB yolculuğu üzerinden yapılan bu okuması aynı zamanda onun genlerindeki kimliğin çözümlenmesinde bir mihenk taşı özelliği taşımaktadır. Burada AB öne çıkartılırken Amerika'nın arka planda kalıyor olması diye bir şeyin düşünülemeyeceğini her şeye rağmen belirtmek gerekir. Sedat Simavi'nin Hürriyet'in kuruluşunda inşa ettiği Amerikan algısından dolayı Hürriyet Gazetesi'nin bizatihi kendisi küre ölçeğinde Amerika'nın öncülüğünde kurulan 'Yeni Dünyanın' bir gazetesi olarak çıkmaya başlamıştır. Simavi'nin yazıları da bu olguyu bir hakikat olarak işlemektedir. Dolayısıyla buradaki 'çağdaş ve Batılılaşma tercihi' gibi vurgularla anlatılmak istenen şeyin kendisi bizatihi Batı'dır. Politik anlamda çekinceli olsa da kültürel anlamda yekpare olan Batı'dır.

Sonuç

Sosyolojik anlamda, toplumu oluşturan farklı düşünsel yapıların yaklaşımları ışığında bakıldığında Hürriyet'in bir şekilde önem verilen, bakılmadan geçilemeyen daha doğrusu güçlü olduğuna inanılan bir gazete olduğu inancı dikkat çekmektedir. Sol çevrelerde olsun, liberal çevrelerde olsun ve İslamcı çevrelerde olsun hâkim algı bu eksendedir. Hürriyet Gazetesinde öne çıkartılan bir haberin mutlaka belirli güç ilişkileri kapsamında ve bir yerlere verilmesi gereken mesajı içerecek şekilde kurgulandığına dair inanç, farklı kesimlerde yerleşik bir alışkanlık kazanmıştır. Muhafazakar ve İslamcı çevrelerin yazarı olarak Taha Kıvanç'ın yukarıda alıntılanan ifadeleri bu açıdan önemlidir.

Hürriyet Gazetesi için kimlik tanımlaması yapılırken iki ana damarın oldukça güçlü bir şekilde yerleşik olduğunu söyleyebiliriz. Bunlardan birisi Atatürk Milliyetçiliği ve Laiklik ekseninde şekillenmektedir. İkincisi de Batılılaşma yolundaki seçkilerden birisi olan kültürel modernleşmeyi benimsemesinde belirginleşmektedir. Haber, köşe yazısı, fotoğraf kullanımı, fotoğraf seçimi, habere bakış açısı ve son kertede model alınan yön itibariyle bu eğilim güçlü

nitelikler barındırmaktadır. Laikliğin hangi boyutuyla ilgilenildiği, Batılı değerlerin hangi yönleriyle öne çıkartıldığı konusu ayrı bir konudur. Fakat yeri gelmişken şunu da vurgulamak gerekir ki, Hürriyet Gazetesi, milliyetçi eğilimli Atatürkçü kimliğiyle Batılılaşmayı adeta sadece kültürel boyuta indirgenerek gazeteye yansımasını sağlamaktadır. Aynı şekilde kültürel modernleşme yönü baskın olan Batılılaşma eğilimi de gazeteye yansıma dozajı ve içeriğiyle Atatürkçülüğün getirdiği milliyetçilik yönünü hafifletmekte ve çoğunlukla, genel olarak olağanüstü dönemler dışında, ikinci plana atmaktadır. Bu da Hürriyet Gazetesinin kimliği üzerine yapılacak tespit ve değerlendirmelerde dikkate alınması gereken bir husustur. Hürriyet Gazetesi'nin tarihsel sürekliliği içerisinde ortaya çıkan ve genel olarak birbirini besleyen ve destekleyen kavramsal ve simgesel göstergeler, esasında Hürriyet Gazetesi'nin kamuoyundaki algılanma biçimine ve ona atfedilen güce vurgu yapmaktadır.

Türkiye'de basın yaşamı hızla değişmektedir. Ekonomik olarak, teknolojik olarak ve içerik yönünden değişimler yaşanmaktadır. 80'ler ve 90'lardan bu yana ise medyada yaşanan değişim birkaç kat daha hızlıdır. Bu köklü değişimin ve beraberinde getirdiği medya-siyaset-sermaye tartışmalarının hemen tamamının merkezinde ise bir şekilde Hürriyet Gazetesi yer almaktadır. Tartışmalarda öne çıkan alanlardan birisi ise Hürriyet'in kuruluşundaki temel düşünceye dairdir.

Hürriyet Gazetesi, 1 Mayıs 1948 tarihinden bu yana kesintisiz yayın yapan bir gazete olarak çok daha kapsamlı bir içeriğe sahiptir. Makalenin sınırları gereği merkeze alınan konu üzerinde yoğunlaşıldığı için onunla ilgili olan bazı konular burada ele alınmamaıştır. Bu, biraz da zorunluluktan kaynaklanmıştır. Tartışma ve eleştiri sınırlarını ihlal etmeme çabasının da getirdiği endişeden dolayı bu zorunluluk ortaya çıkmıştır. Bunu belirttikten sonra, vurgulamak gerekir ki Hürriyet Gazetesi, kimlik ve ideoloji alanında uzun soluklu bir yürüyüşü yapabilen nadir gazeteler/kurumlar arasında yer almaktadır. Sedat Simavi'den Aydın Doğan'a doğru çizilecek ince bir çizgi, iki yönetici ve aradaki diğer yöneticiler arasında, Türkiye'nin temel meselelerine ve bu bağlamda Hürriyet'in nasıl bir

yayın politikası izlemesi gerektiğine dair örtüşen bir tutum görünmektedir. Bu kapsamda Hürriyet Gazetesi, yayın politikasında dönemsel olarak gerçekleşen dozaj farklılıkları olmakla birlikte; ideolojik olarak laik ve Atatürkçü; yaşam tarzı ve kültürel tercihler bakımından batıcı; ekonomik bakımdan kapitalist ve küreselleşmeci bir yönelime sahiptir. Sermaye birikimi ve taşıdığı kültürel kodlar bakımından Türkiye'nin Batılı bir yaşam modeline geçişini savunan zengin-elit kesimler olan "Beyaz Türkler"in sözcülüğünü yapmakta ve siyasi egemenlik gibi iktidar alanına yönelik mücadele süreçlerinde toplumun elit olmayan kesimlerine karşı çoğu zaman otoriter ve kısıtlayıcı bir refleks göstermektedir. Hürriyet'e ve Hürriyet'in sahiplerine yönelik kamuoyunda var olan algıyı besleyen dinamik de bu bağlamda şekillenmektedir.

Kaynaklar

Adaklı, Gülseren, *Türkiye'de Medya Endüstrisi*, Ütopya Yayınları, İstanbul, 2006.

Alemdar, Korkmaz, *Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar*, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 1999.

Amiral Gemisinin Seyir Defteri 1948–1998, Hürriyet Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1998.

Barutçu, İrem, *Babıâli Tanrıları Simavi Ailesi*, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2004.

Ceyhun, Demirtaş, *Babıâli'nin Şu Son Kırk Yılı*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1985.

Çölaşan, Emin, *Unutulmayan Söyleşiler Tarihe Düşülen Notlar, "40 Yılın Tecrübesiyle Erol Simavi Konuşuyor"*, Doğan Kitap, İstanbul, 2006.

Doğan, Aydın, *Buyurun İstediğinizi Sorun*, Doğan Ofset AŞ., İstanbul, 2002.

Gevgilili, Ali, "Türkiye Basını", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt1, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983.

Gezgin, Suat, *Medya ve Eğitimde Birikimlerim*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2002.

Gökman, Muzaffer, *Sedat Simavi Hayatı ve Eserleri*, Apa Ofset, İstanbul, 1970.

Hanioğlu, Şükrü, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Zihniyet, Siyaset ve Tarih*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2009.

İnuğur, Nuri, *Türk Basın Tarihi*, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1993.

Kaylan, Muammer, *Kemalistler*, Remzi Kitabevi, Çev. Zülal Kalkandelen, İstanbul, 2006.

Sönmez, Mustafa, *Filler ve Çimenler*, İletişim Yayınları, İstanbul. 2004.

Topuz, Hıfzı, *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.

Zincirkıran, Necati, *Hürriyet ve Simavi İmparatorluğu*, Gençlik Yayınları, 1994.

Köşe Yazıları

Akyol, Taha. "Amiral Gemisinde", *Hürriyet Gazetesi*, 5 Ekim 2011.

Bil, Hikmet. "Sedat Simavi", *Hürriyet Gazetesi*, 13 Aralık 1953.

Kıvanç, Taha. "Hürriyet Gazetesinin 50. Yılı", *Zaman Gazetesi*, 18 Haziran 1998.

Küçük, Yalçın. "Talat Paşa: Türkiye Türklerindir", *Aydınlık Gazetesi*, 30 Mart 2012.

Özkök, Ertuğrul. "Damaşk'ta Kar Yağıyordu ve Yeni Bir Lider Doğuyordu", *Hürriyet Gazetesi*, 20 Aralık 2010.

Simavi, Sedat. "Bu Gazete", *Hürriyet Gazetesi*, 1 Mayıs 1948.

Simavi, Sedat. "Mecburi Bir Açıklama", *Hürriyet Gazetesi*, 11 Aralık 1949.

Simavi, Sedat. "Türk Bayrağı", *Hürriyet Gazetesi*, 8 Kasım 1949.

Röportajlar

Babahan, Ergun. "Andıç iftirası bilerek atıldı", Röp: Neşe Düzel, *Taraf Gazetesi*, 16 Mart 2010.

Bilgin, Dinç. "Simavi'nin verdiği çek Hürriyet'in satışına askerin onayı içindi", Röp: Fatih Vural, *Aksiyon Dergisi*, Sayı: 827, 11 Kasım 2010.

Birand, M. Ali. "Hürriyet Devletin Gazetesidir. Devlet İçin Her Şeyi Yapar", Analiz Salı Programı, Röp: Erkam Tufan Aytav, *Burç Fm*, 10 Eylül 2011.

Doğan, Aydın. "Asker, 27 Nisan bildirisinden gerekli dersi çıkardı", Röp:

Nuriye Akman, *Zaman Gazetesi*, 31 Ağustos 2008.

Doğan, Aydın. "Yayın Bağımsızlığı Paradan Geçer", Röp: Leyla Tavşanoğlu, *Cumhuriyet Gazetesi*, 14 Ağustos 2002.

Özkök, Ertuğrul. "Bize 'toplum mühendisi' diyenler müteahhit oldu", Röp: Özlem Çelik Akarsu, *Akşam Gazetesi*, 30 Aralık 2010.

Gazeteler

Hürriyet Gazetesi, 1 Mayıs 1948.

Hürriyet Gazetesi, 29 Haziran 1994.

Hürriyet Gazetesi, "AB: Türkiye İçin 21. Yüzyıl", Hürriyet 60+60 Eki, 1 Mayıs 2008.

Hürriyet Gazetesi, "AB: Türkiye İçin 21. Yüzyıl", Hürriyet 60+60 Eki, 1 Mayıs 2008.

Hürriyet Gazetesi, "Gelecekte de Var olmak...", Hürriyet Gazetesi 60+60 Eki, 1 Mayıs 2008.

Hürriyet Pazar Gazetesi, "Hürriyet'e Uzanan zahmetli Yol", 1 Mayıs 1988.

Hürriyet Pazar Gazetesi, "Hürriyet'in Seyir Defteri", 1 Mayıs 1988.

Hürriyet Gazetesi, "60. Yıl Koleksiyon Sayısı Hürriyet Ailesi Eki", 1 Mayıs 2008.

Hürriyet Gazetesi, 10 Kasım 1948.

Hürriyet Gazetesi, 10 Kasım 1948.

Hürriyet Gazetesi, 23 Nisan 1982.

Hürriyet Gazetesi, 23 Nisan 1982.

Hürriyet Gazetesi, 30 Ağustos 1987.

Hürriyet Gazetesi, 1 Temmuz 1994.

Hürriyet Gazetesi, 29 Ekim 1998.

Hürriyet Gazetesi, 29 Ekim 1998.